

XOR FANLARINI O'QITISH METODIKASI VA TARKIBIY TUZILMASI

Zaylobiddinova M.A

Farg'ona Davlat Universiteti

Musiqqa ta'limi va san'at mutaxassisligi

1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu Maqolada xor fanlari tendensiyalarini fan sifatida o'qitilishi uslubiy qarashlar amaliyotga tadbiiq etish ko'zda tutilgan;

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston; interaktiv elementlar; vokal tehnikasi; Artikulyatsiya; Intonatsiya; Rezonatr; xormeysterlar;

Bir necha asrlar davomida o'qish va o'qitish silsilasi takomil bosqichlarga yetib keldi. Dunyo miqyosida ilm fan va madaniyat sohalarida yangi dasturlar ishlab chiqila boshladi. Bu borada "Yangi o'zbekiston"atamasi kirib kelgandan buyon mamlakatimizda maktab ta'limiga doir qator islohotlar olib borilgani, musiqa va san'atning ravnaq topishi so'zimizning yaqqol dalilidir.Jumladan, quyi va o'rta ta'lim tizimida musiqiy salohiyatni shakllanishi o'quvchilarda estetik did, ma'naviy yetuklikka erishtirish, muhim omillardan bo'lib hisoblanadi. Bugungi kun dolzarb muammolaridan biri yoshlarda zamonaviylik ortida milliy an'analarning yo'qolib borayotgani jamoa bilan ishlash jamiyatda uyg'unlashuv tobora oqsoqlashib bormoqda. Bu esa biz pedagoglarni o'ylantiradi va albatta mulohazaga chorlaydi. Bu borada hamdo'stlik bag'rikenglik g'oyalarini tarannum etuvchi xor san'ati va uning pedagogik rolini o'rganib chiqishga kirishdik.

Global yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, 2020- yildan buyon butunjahon inson omili yoshlarni ma'nan, ruhan kamol toptirish Ularda hayotsevarlikni kuchaytirish

insoniylik vazifamiz bo'lib qolmoqda. Musiqa insonni ichki olamini boyitib hayotga ulug'vorlik ko'zlari bilan qarashga undaydi.

Xor ijrochiligi esa hozirgi kunda keng tarqalgan asl xalq sana'ti turlaridan biridir. Jamoa bo'lib ajro etish, odamlarga chuqur, go'zal (estetik) zavq uygotibgina qolmay, balki, ularni jipslashtiradi. Jamoa bo'lib birlashishga olib keladi hamda ma'naviy saviyasini, badiiy didini oshirishga yordam beradi. Bu so'z va musiqadagi g'oya bir odam orqali emas, balki, bir gurux jamoa tomonidan ifoda etilishidir. Xor sana'ti insonning eng yaxshi xis-tuygularini uyg'otib, hayajonlashtirish, qiziqtirish xususiyatiga ega. Shu sababdan xor ishtirokchilari bilan bir qatorda tinglovchilarning ham badiiy-g'oyaviy tarbiyalanishidagi o'rni juda katta va muhimdir.

Musiqa ta'limida zamonaviy xor ijodiyoti va uning pedagogik roli juda muhim ahamiyatga ega. Keling, bu mavzuni kengroq ko'rib chiqaylik:

Zamonaviy xor ijodiyotining mohiyati

Janrlar xilma-xilligi: Zamonaviy xor ijodiyoti turli janrlarni o'z ichiga oladi: klassik, pop, rok, jazz, xalq musiqasi va boshqalar. Bu xor jamoalariga o'z repertuarini kengaytirish va turli auditoriyalarni jalb qilish imkonini beradi.

Yangi texnikalar va uslublar: Zamonaviy kompozitorlar xor musiqasida yangi texnikalar, ovoz effektlari va aranjirovkalarni qo'llaydilar. Bu xor ijrosiga o'ziga xoslik va zamonaviylik baxsh etadi.

Tematik yo'nalish: Zamonaviy xor asarlari turli ijtimoiy, madaniy va shaxsiy mavzularni qamrab oladi. Ular tinchlik, muhabbat, ekologiya, inson huquqlari va boshqa dolzarb masalalarga bag'ishlangan bo'lishi mumkin.

Interaktivlik va hamkorlik: Zamonaviy xor ijodiyoti ko'pincha interaktiv elementlarni o'z ichiga oladi, masalan, tomoshabinlar bilan aloqa, raqs elementlari va boshqa san'at turlari bilan hamkorlik.

Zamonaviy xor ijodiyotining pedagogik roli

Qiziqishni uyg'otish: Zamonaviy repertuar talabalarning musiqa darslariga qiziqishini oshiradi. Ular o'zlariga yaqin bo'lgan musiqani ijro etishdan zavq olishadi.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirish: Zamonaviy xor asarlari ko'pincha talabalardan ijodiy fikrlashni, improvizatsiya qilishni va o'z g'oyalarini ifoda etishni talab qiladi.

Musiqiy ko'nikmalarni takomillashtirish: Zamonaviy xor repertuari talabalarga turli xil musiqiy ko'nikmalarni (vokal texnikasi, ritm, eshitish qobiliyati, ansambl tuyg'usi) rivojlantirishga yordam beradi.

Madaniy dunyoqarashni kengaytirish: Zamonaviy xor musiqasi turli madaniyatlarni aks ettirishi mumkin. Bu talabalarga boshqa xalqlar va jamiyatlar haqida ko'proq bilish imkoniyatini beradi.

Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish: Xor jamoasida ishlash talabalarga hamkorlik qilish, tinglash, o'zaro yordam berish va umumiy maqsadga erishish kabi ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Shaxsiy rivojlanishga ko'maklashish: Xorda ishtirok etish talabalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, o'z fikrlarini ifoda etish qobiliyatini rivojlantiradi va shaxsiy o'sishga yordam beradi.

O'qituvchining roli

Repertuarni tanlash: O'qituvchi talabalarning yoshiga, qiziqishlariga va musiqiy tayyorgarligiga mos keladigan zamonaviy xor asarlarini tanlashi kerak.

Ijro texnikasini o'rgatish: O'qituvchi talabalarga zamonaviy xor musiqasini ijro etishning o'ziga xos texnikalarini o'rgatishi kerak.

Ijodiy muhit yaratish: O'qituvchi talabalarni ijodiy fikrlashga, o'z g'oyalarini ifoda etishga va improvizatsiya qilishga undashi kerak.

Baholash: O'qituvchi talabalarning musiqiy ko'nikmalarini va ijodiy qobiliyatlarini baholashi kerak.

Zamonaviy xor ijodiyoti musiqa ta'limida muhim rol o'ynaydi. U talabalarning musiqa darslariga qiziqishini oshiradi, ularning musiqiy ko'nikmalarini, ijodiy

fikrlashini va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'qituvchining vazifasi - to'g'ri repertuarni tanlash, ijro texnikasini o'rgatish va ijodiy muhit yaratishdir.

Musika ta'limida zamonaviy xor ijodiyoti va uning pedagogik roli dolzarbligi bir qator omillar bilan belgilanadi:

1. Madaniy Xilma-Xillik:

Musiqiy tafakkurning O'zgarishi: Globalizatsiya: Dunyo musiqiy qarashlarini tubdan o'zgartirdi. Zamonaviy yoshlar turli madaniyatlar va janrlarning musiqasiga ochiqdirlar. Musika ta'limi bu o'zgarishlarga moslashishi, zamonaviy musiqiy ifoda shakllarini o'rganishi va qadrlashi kerak.

Madaniy Anglashuv va Empatiya: Zamonaviy xor repertuari ko'pincha turli madaniyatlarning musiqasini o'z ichiga oladi. Bu talabalarga boshqa madaniyatlar haqida ko'proq bilish, ularni tushunish va hurmat qilish imkoniyatini beradi.

Xor fanlarini o'qitish metodikasi va tarkibiy tuzilmasi xor jamoasining darajasi (boshlang'ich, o'rta, yuqori), ishtirokchilarning yoshi va maqsadlariga qarab farq qilishi mumkin. Quyida umumiy tamoyillar va tarkibiy tuzilmani ko'rib chiqamiz:

I. Umumiy tamoyillar:

1. Ilmiylik: Ta'lim jarayonida ilmiy asoslangan usullar, texnikalar va bilimlardan foydalanish.

2. Tizimlilik: O'quv materialini mantiqiy ketma-ketlikda, murakkablik darajasiga ko'ra taqdim etish.

3. Nazariyani amaliyot bilan bog'lash: Nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan mustahkamlash, xor ijrosi jarayonida qo'llash.

4. Individuallik: Har bir xor ishtirokchisining qobiliyatlarini, ehtiyojlarini va

shaxsiy xususiyatlarini hisobga olish.

5. Onglilik va faollik: O'quv jarayonida xor ishtirokchilarining ongli va faol ishtirokini ta'minlash, ularning savollariga javob berish va fikrlarini hurmat qilish.

6. Ko'rsatmalilik: O'quv materialini turli ko'rgazmali vositalar (audio-video materiallar, notalar, sxemalar va boshqalar) yordamida taqdim etish.

7. Muntazamlik va izchillik: Ta'lim jarayonini muntazam va izchil olib borish, mashg'ulotlarni rejalashtirish va ularga qat'iy rioya qilish.

8. Qiziqarlilik: O'quv jarayonini qiziqarli va jozibali qilish, turli o'yinlar, musobaqalar va boshqa faoliyatlardan foydalanish.

II. Xor fanlarini o'qitish metodikasi:

1. Vokal mashqlari:

Nafas mashqlari: Diafragma nafasini rivojlantirish, nafasni boshqarish va uzaytirish.

Artikulyatsiya mashqlari: Talaffuzni aniqlashtirish, nutq apparatini mashq qildirish.

Intonatsiya mashqlari: Tovush balandligini aniq his qilish, kuyga to'g'ri kirish va notalarni toza ijro etish.

Rezonator mashqlari: Ovozning tembrini boyitish, rezonansni his qilish va boshqarish.

Gammasimon mashqlar: Diapazonni kengaytirish, ovozni bir tekisda ushlab turish.

2. Eshitish qobiliyatini rivojlantirish:

Interval va akkordlarni aniqlash: Turli interval va akkordlarni eshitish orqali farqlash.

Diktant yozish: Oddiy kuy va ritmik shakllarni eshitish orqali yozib olish.

Musiqiy tahlil: Asarning shakli, garmoniyasi, ritmi va boshqa elementlarini tahlil qilish.

3. Ritmni his qilishni rivojlantirish:

Ritmik mashqlar: Turli ritmik shakllarni qo'l bilan urib yoki oyoq bilan tepib mashq qilish.

Dirijyorlik mashqlari: Oddiy o'lchovlarni (2/4, 3/4, 4/4) dirijyorlik qilish orqali ritmni his qilishni rivojlantirish.

4. Xor partiturasini o'qish:

Notaning o'rnini aniqlash: Notaning chiziqlarda va oraliqlarda joylashuvini o'rganish.

Ritmik belgilar va pauzalarni o'rganish: Notaning uzunligini belgilovchi ritmik belgilar va pauzalarni o'rganish.

Dinamik belgilar va tempolarni o'rganish: Asarning dinamikasini (balandligi) va temposini (tezligi) belgilovchi belgilarni o'rganish.

Terminlarni o'rganish: Musiqada qo'llaniladigan asosiy terminlarni (allegro, andante, forte, piano va boshqalar) o'rganish.

5. Ansamblda kuylash ko'nikmalarini rivojlantirish:

Birgalikda tinglash: Boshqa ovozlarni tinglash, ularga moslashish va uyg'unlikni saqlash.

Temp va ritm birligini saqlash: Umumiy temp va ritmga rioya qilish, bir vaqtda kirish va tugatish.

Intonatsiya birligini saqlash: Bir xilda toza kuylash, dissonanslardan qochish.

Dinamik muvozanatni saqlash: Turli ovozlarning balandligini muvozanatlash, bir ovozning boshqasidan ustun bo'lishiga yo'l qo'ymaslik.

6. Xor asarlarini o'rganish:

Asarning tahlili: Asarning janri, shakli, mazmuni, garmoniyasi va boshqa elementlarini tahlil qilish.

Asarning vokal-xor talqinini yaratish: Asarning xarakterini, emotsional holatini va ifoda vositalarini aniqlash.

Asarni qismlarga bo'lib o'rganish: Asarni qismlarga bo'lib, har bir qismni alohida o'rganish, keyin esa ularni birlashtirish.

Asarni to'liq ijro etish: Asarni to'liq ijro etish, texnik va badiiy kamchiliklarni bartaraf etish.

III. Xor fanlarining tarkibiy tuzilmasi:

1. Nazariy fanlar:

Musiqa nazariyasi:

Musiqaning asosiy qonuniyatlari, elementlari (melodiya, ritm, garmoniya, faktura, shakl va boshqalar).

Solfejio: Eshitish qobiliyatini rivojlantirish, notani to'g'ri o'qish va kuylash.

Musiqa tarixi: Musiqa san'atining rivojlanish bosqichlari, taniqli kompozitorlar va ularning asarlari.

Xor adabiyoti: Xor musiqasining janrlari, uslublari, shakllari va taniqli xor asarlari.

2. Amaliy fanlar:

Vokal: Ovozni qo'yish, nafas olish, talaffuz, intonatsiya va rezonansni rivojlantirish.

Xor sinfi: Xor partituralarini o'qish, ansamblida kuylash, texnik va badiiy kamchiliklarni bartaraf etish.

Dirijyorlik: Xorga dirijyorlik qilish, temp, ritm, dinamika va ifoda vositalarini ko'rsatish.

Konsertmeysterlik: Xorga jo'rlik qilish, xorning chiqishini ta'minlash.

IV. Ta'lim shakllari:

1. Guruh mashg'ulotlari: Butun xor jamoasi bilan o'tkaziladigan mashg'ulotlar (vokal mashqlari, xor partituralarini o'qish, asarlarni o'rganish).

2. Individual mashg'ulotlar: Har bir xor ishtirokchisi bilan alohida o'tkaziladigan mashg'ulotlar (vokal, solfejio, dirijyorlik).

3. Konsertlar va festivallar: Xor jamoasining mahoratini namoyish etish, boshqa xor jamoalari bilan tajriba almashish.

4. Ochiq darslar: Ota-onalar, o'qituvchilar va boshqa qiziqqan shaxslar uchun o'tkaziladigan darslar.

5. Mahorat darslari: Taniqli xormeysterlar va vokal o'qituvchilari tomonidan o'tkaziladigan darslar.

V. Baholash:

1. Joriy baholash: Har bir mashg'ulotda talabalarning faolligi, bilim darajasi va ko'nikmalarini baholash.

2. Oraliq baholash: Semestr davomida nazorat ishlari, testlar va ijro imtihonlari orqali talabalarning bilimini baholash.

3. Yakuniy baholash: O'quv yilining oxirida imtihonlar, konsertlar va boshqa tadbirlar orqali talabalarning bilimini baholash.

Ushbu metodika va tarkibiy tuzilma xor fanlarini o'qitish jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi va talabalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ko'maklashadi.

2. Texnologiyaning Ta'siri:

Yangi Ijodiy Imkoniyatlar: Texnologiya kompozitorlar va xormeysterlar uchun yangi ijodiy imkoniyatlar yaratdi. Elektronika, raqamli effektlar va boshqa texnologik vositalar xor musiqasini yanada boyitish va zamonaviylashtirish imkonini beradi.

Raqamli Resurslardan Foydalanish: Internet va raqamli platformalar talabalar va o'qituvchilar uchun zamonaviy xor musiqasi bo'yicha katta resurslarni taqdim etadi. Bu notalar, audio yozuvlar, video darslar va boshqa materiallar bo'lishi mumkin.

3. Yoshlarning Qiziqishlari va Ehtiyojlari:

Relevatlik: Zamonaviy xor repertuari yoshlarning qiziqishlari va ehtiyojlariga ko'proq mos keladi. Ular o'zlariga yaqin bo'lgan musiqani ijro etishdan zavq olishadi.

Motivatsiya: Qiziqarli va zamonaviy repertuar talabalarning musiqa darslariga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

4. Pedagogik Afzalliklar:

Ijodiy Fikrlashni Rivojlantirish: Zamonaviy xor asarlari ko'pincha talabalardan ijodiy fikrlashni, muammolarni hal qilishni va yangi g'oyalarni yaratishni talab qiladi.

Hamkorlikni Kuchaytirish: Xor jamoasida ishlash talabalarga hamkorlik qilish, kommunikatsiya qilish va umumiy maqsadga erishish kabi muhim ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Shaxsiy O'sish: Xorda ishtirok etish talabalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, o'z fikrlarini ifoda etish qobiliyatini rivojlantiradi va shaxsiy o'sishga yordam beradi.

5. Ijtimoiy va Madaniy Ahamiyat:

Ijtimoiy Muammolarga E'tibor Qaratish: Zamonaviy xor musiqasi ko'pincha ijtimoiy muammolarga e'tibor qaratadi va talabalarni muhim masalalar haqida o'ylashga undaydi.

Jamiyatga Hissa Qo'shish: Xor jamoalari konsertlar va boshqa tadbirlar orqali jamiyatga hissa qo'shishlari mumkin. Bu talabalarga o'z san'atining ijtimoiy ahamiyatini his qilish imkoniyatini beradi.

Musiqa ta'limida zamonaviy xor ijodiyotining integratsiyasi dolzarb va zarurdir. Bu yoshlarning qiziqishlarini qondirish, ularning ijodiy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, ularni global dunyoga tayyorlash uchun muhim ahamiyatga

ega. Zamonaviy xor musiqasi ta'limning ajralmas qismiga aylanishi kerak, bu esa talabalarga musiqiy tajriba va o'rganish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati;

Qodirov R.G' Musiqa pedagogikasi: qisqacha kurs T.: O'zDK 2016-164b

DJumayeva L.H Bahretdinova N.A "O'zbek xor adabiyoti" 1987 -120b

Toshmatov E "Dirijyorlik"

Yu.Husnitdinova Xor Dirijyorligi "Yirik janrlarni repertuarga kiritish"

Internet ma'lumotlari: www.ziyonet

www.pedagog.uz

www.edu.uz